

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра психології і туризму

Кваліфікаційна робота магістра з психології

на тему:

**«Психологічна культура педагога закладу дошкільної освіти як фактор
розвитку емоційного інтелекту у дитини»**

Допущено до захисту

« ___ » _____ 2023 року

*Завідувач кафедри
психології і туризму
проф. Бондаренко О.Ф.*

студента групи *Пс 01-22*
факультету *туризму, бізнесу і*
психології
освітньої програми *Психологічні*
дослідження і консультування
за спеціальністю *053 Психологія*
Харламова Марина Олегівна

Науковий керівник:
доц. Кучеровська Н.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY
Chair of Psychology and Tourism

Master's/ Bachelor's Degree in Psychology

on the topic:

**«Psychological culture of a preschool teacher as a factor
in the development of a child's emotional intelligence»**

Admitted to the defense of a thesis

«___» _____ 2023

Student of group *PS 01-22*
Department of *Business, Tourism
and Psychology*
Educational and professional
program *Psychological research
and counseling*
Speciality *053 Psychology*

Marina Kharlamova

Head of a chair

_____ O.F. Bondarenko

Research Adviser:

National scale _____

Scores _____

ECTS _____

ЗМІСТ

ВСТУП		2
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ДИТЯЧОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ		7
1.1. Емоційний розвиток дитини в умовах дитячого дошкільного закладу		7
1.2. Психологічна культура педагога дошкільного закладу та її значення для розвитку емоційного інтелекту дитини		13
1.3. Умови створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі		17
Висновки до розділу I		23
РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА		24
2.1. Особистісні якості педагога в структурі професійної компетентності		24
2.2. Моделі професійної підготовки сучасного педагога		26
Висновки до розділу II		29
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ		32
3.1. Дизайн і методи дослідження		32
3.2. Результати дослідження та їх аналіз		33
Висновки до розділу III		45
ВИСНОВКИ		
РЕЗЮМЕ / SUMMARY		50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ		51
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що особливу роль у дитячому садку відіграють педагоги, які працюють з дітьми на важливих етапах психологічного розвитку. У дошкільному віці закладаються основи майбутньої особистості, за визначенням О.М. Леонтьєва — період першого справжнього формування особистості. Швидкі соціальні зміни впливають на сучасних дітей, піддаючи їх емоційним викликам, до яких людська природа не може пристосуватися природно.

Навколишня дійсність може сповільнити або спотворити емоційний світ дитини. Тому його психологічна культура є одним із важливих аспектів успішної роботи вихователя дитячого садка.

Психокультура, за О. Ю. Мотковим, - комплекс розвинутих особливих потреб, умінь, навичок людини, самоорганізація і саморегуляція всієї життєдіяльності людини, основні прагнення і схильності різного типу. Ставлення особистості до себе, людей, живої та неживої природи, світу в цілому. Л. С. Колмогорова вивела поняття загальної психокультури, відокремила її від поняття спеціалізованої психокультури і розглядала як складову базової культури особистості, в якій людина ефективно самовизначається, розуміючи під нею системну характеристику особистості, яка дає йому можливість самовизначатися. Реалізується в житті, а також сприяє успішній соціальній адаптації та саморозвитку. Крім того, психокультура включає як виховання, так і основні параметри розвитку особистості. Крім того, психологічну культуру індивіда не можна розглядати окремо від контексту культури, в якій він або вона зростає і живе. Вона охоплює характеристики загальнолюдської та національної соціально-стратегічних культур і використовує її переваги в просторі та часі.

Психологічна культура педагога визначається як глибоке розуміння психологічних особливостей дітей, володіння навичками та знаннями, необхідними для розвитку особистості дитини, володіння емоційною усвідомленістю, співпереживанням та вмінням взаємодіяти з дітьми. батьків

своїх дітей. Дошкільний вік є критичним періодом для розвитку емоційного інтелекту. У цей час дитина активно пізнає світ, в тому числі свої емоції, вчиться розуміти, приймати і керувати ними. Тому психологічна культура вихователів дитячого садка є важливим чинником розвитку емоційного інтелекту дітей. Педагоги з високим рівнем психологічної культури допомагають дітям зрозуміти, прийняти та керувати власними емоціями. Це запорука успішного розвитку та адаптації дитини до життя.

Об'єкт дослідження – психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу.

Предмет дослідження – взаємозв'язок між психологічною культурою педагога і рівнем розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку.

Мета дослідження – це вивчення впливу психологічної культури педагога на розвиток емоційного інтелекту дитини.

Завдання дослідження - розкрити сутність психологічної культури педагога; вивчити особливості розвитку емоційного інтелекту дитини; дослідити вплив психологічної культури педагога на розвиток емоційного інтелекту дитини.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що високий рівень психологічної культури педагога сприяє розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку.

Методи дослідження :

1. Анкета для педагогів "Оцінка рівня психологічної культури педагога", автор В.Г. Сидоренко.
2. Анкета для батьків "Оцінка рівня розвитку емоційного інтелекту дитини".
3. Педагогічне спостереження і інтерв'ю з педагогами.

Теоретична значущість кваліфікаційної роботи полягає в наступному.

- Уточнення та розширення теоретичних уявлень про особливості психологічної культури педагога дитячого дошкільного закладу як фактору розвитку емоційного інтелекту у дитини.

- Визначення основних напрямів підготовки педагогів дошкільної освіти до розвитку емоційного інтелекту у дітей.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає в наступному:

- Результати дослідження можуть бути використані в практиці роботи закладів дошкільної освіти для розробки та впровадження ефективних програм розвитку емоційного інтелекту у дітей.
- Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі підготовки та підвищення кваліфікації педагогів дошкільної освіти.

Емпірична база дослідження. У дослідженні взяли участь 10 педагогів приватного дитячого садочку m.Kids «Мандаринка»; 27 батьків, діти яких відвідують m.Kids «Мандаринка».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно:

- розширює теоретичне розуміння ролі психологічної культури педагога в розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку.
- обґрунтовує необхідність формування психологічної культури педагога як професійної якості. Дослідження показало, що педагог з високою психологічною культурою є ефективним агентом емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Таким чином, дослідження вносить новий внесок у наукове розуміння ролі педагога в емоційному розвитку дітей дошкільного віку.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи, висновки і список використаної літератури. Загальний обсяг тексту роботи - 51 сторінок. Список використаної літератури містить 49 джерел.

РОЗДІЛ І.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ДИТЯЧОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

1.1. Емоційний розвиток дитини в умовах дитячого дошкільного закладу

Представимо погляди видатних педагогів на проблему емоційного розвитку дитини в дошкільному віці.

Марія Монтессорі, італійська педагог, яка розробила педагогічну систему, яка фокусується на розвитку дитини через її власні інтереси та дії. Монтессорі вважала, що емоційний розвиток дитини є важливим аспектом її загального розвитку, і що дошкільний заклад повинен створювати умови для того, щоб діти могли вільно виражати свої емоції.

Вільгельм Штерн, німецький психолог, який вважається одним із засновників дитячої психології, вивчав емоційний розвиток дітей від народження до 10 років. Він виявив, що емоції дітей розвиваються поступово, і що дошкільний вік є важливим періодом для формування основ емоційного здоров'я.

Лев Виготський, радянський психолог, розробив теорію культурно-історичного розвитку. Він вважав, що емоційний розвиток дитини відбувається в контексті її взаємодії з оточуючим середовищем. Л.Виготський підкреслював важливість роль дорослих у підтримці емоційного розвитку дитини.

Олександр Запорожець, український психолог, вивчав емоційний розвиток дітей. О.Запорожець виявив, що емоції дітей розвиваються поступово, і що дошкільний вік є важливим періодом для формування основ емоційного здоров'я.

Ольга Леонтьєва вивчала емоційний розвиток дітей. Вона вважала, що емоції є важливою частиною особистості дитини, і що вони відіграють важливу роль у її розвитку.

Крім цих авторів, на тему емоційного розвитку дитини в умовах дитячого дошкільного закладу писали також такі сучасні українські дослідники, як Тетяна Дуткевич, Ніна Полякова, Олена Скрипник .
<https://www.empatia.pro/emotsijnyj-intelekt-i-shlyahy-jogo-rozvy/>

У своїх дослідженнях всі ці автори розглядають такі аспекти емоційного розвитку дитини в умовах дитячого дошкільного закладу:

- особливості емоційного розвитку дитини в дошкільному віці;
- фактори, що впливають на емоційний розвиток дитини;
- роль дошкільного закладу в емоційному розвитку дитини;
- методи та форми роботи з дітьми з метою розвитку їхніх емоцій.

Їхні дослідження свідчать про те, що дошкільний заклад має важливе значення для емоційного розвитку дитини. У дошкільному закладі дитина має можливість спілкуватися з іншими дітьми та дорослими, брати участь у різноманітних видах діяльності, що сприяє розвитку її емоцій.

Ось деякі конкретні рекомендації авторів, які можуть бути корисними для вихователів та інших працівників дошкільних закладів.

- Створюйте в дошкільному закладі атмосферу турботи та підтримки. Дитина повинна відчувати, що її люблять і приймають, незалежно від її емоційного стану.
- Заохочуйте дітей виражати свої емоції. Не придушуйте емоції дитини, навіть якщо вони вам не подобаються. Навчіть дитину виражати свої емоції вербально та невербально.
- Навчайте дітей розпізнавати емоції інших людей. Це допоможе дитині краще спілкуватися та взаємодіяти з іншими.
- Заохочуйте дітей до співчуття та співпереживання. Це допоможе дитині розвивати емоційну емпатію.

Виконання цих рекомендацій допоможе забезпечити емоційний розвиток дитини в дошкільному закладі.

Дошкільний вік є періодом активного розвитку емоційної сфери дитини. У цей час у дитини відбувається розширення емоційного досвіду, ускладнення емоційних реакцій, формування емоційно-вольової регуляції поведінки.

Дитячий дошкільний заклад відіграє важливу роль у емоційному розвитку дитини. Саме в дошкільному віці дитина починає активно спілкуватися з однолітками, що сприяє розвитку її соціальних емоцій, таких як співчуття, співпереживання, взаємодопомога. У дошкільному закладі дитина вчиться розуміти і висловлювати свої емоції, контролювати свої емоційні реакції, адекватно реагувати на емоції інших людей.

Основні завдання емоційного розвитку дитини в умовах дитячого дошкільного закладу, авторами яких є українські психологи В.О. Сухомлинська, О.В. Запорожець, Л.І. Божович, Г.С. Костючек, О.М. Матюшкіна: формування емоційного поля дитини, емоційних переживань, емоційних реакцій, розвиток емоційно-вольової регуляції поведінки дітей, формування соціальних емоцій.

Основні напрями роботи з емоційним розвитком дитини в умовах дитячого дошкільного закладу:

- Створити сприятливі умови для розвитку емоційної сфери дитини. Сюди входить створення в дитячому садку атмосфери дружби, співчуття та розуміння. Дорослі повинні поважати емоції дітей і не критикувати дітей, які виявляють емоції.

- Розвиток у дітей здатності розуміти та виражати свої емоції. Дорослі повинні допомогти дітям розпізнати їхні емоції, назвати їх і висловити в доступному дітям форматі.

- Розвиток у дитини здатності контролювати емоційні реакції. Дорослі повинні навчити дітей правильно реагувати на емоції інших людей і контролювати власні емоції в складних ситуаціях.

- Соціально-емоційне формування у дітей. Дорослі повинні допомагати дітям розвивати такі почуття, як співчуття, емпатія та взаємодопомога.

Розглянемо форми роботи, спрямовані на розвиток емоційної сфери дитини в умовах дитячого дошкільного закладу:

- *ігрові форми*: ігри є природним середовищем для розвитку емоцій дитини. Ігри дозволяють дитині висловлювати свої емоції, вчитися розуміти і висловлювати емоції інших людей.

- *розповіді, вірші, пісні*: розповіді, вірші, пісні дозволяють дитині ознайомитися з різними емоціями, їхніми проявами;

- *спілкування з дорослими*: спілкування з дорослими дозволяє дитині отримати інформацію про емоції, їхні прояви. Дорослі можуть розповідати дитині про свої емоції, емоції інших людей.

Наведемо приклади конкретних заходів з емоційного розвитку дитини в умовах дитячого дошкільного закладу:

- проведення ігор на розвиток емоційної сфери дитини. Наприклад, ігри на розвиток у дитини здатності розуміти і висловлювати свої емоції: "Назви свій настрій", "Як ти себе відчуваєш?", "Який настрій у ляльки?";

- читання дітям казок, віршів, пісень, які сприяють розвитку емоцій дитини. Наприклад, казки про дружбу, про співчуття, про взаємодопомогу;

- розповіді дорослих про свої емоції, емоції інших людей. Наприклад, дорослий може розповісти дитині про те, як він був щасливий, коли отримав подарунок, або про те, як він засмутився, коли його друг образився.

Емоційний розвиток дитини в умовах дитячого дошкільного закладу є важливим завданням, яке сприяє всебічному розвитку дитини. Саме в дошкільному віці закладаються основи емоційного здоров'я дитини, її здатності розуміти і висловлювати свої емоції, контролювати свої емоційні реакції, адекватно реагувати на емоції інших людей. Ось деякі конкретні приклади того, як педагоги та вихователі можуть сприяти емоційному розвитку дитини в умовах дошкільного навчального закладу.

- Спілкування з дітьми про емоції. Педагоги та вихователі можуть запитувати дітей про те, як вони почуваються, і допомагати їм знаходити слова для вираження своїх емоцій. Вони також можуть розповідати дітям про свої власні емоції, щоб показати, що емоції є нормальною та важливою частиною життя.

- Розігрування ситуацій, які викликають різні емоції. Педагоги та вихователі можуть розігрувати з дітьми ситуації, які викликають різні емоції, такі як радість, смуток, гнів чи страх. Це допомагає дітям навчитися розуміти та керувати своїми емоціями.

- Залучення дітей до діяльності, яка сприяє розвитку емоційної сфери.

Педагоги та вихователі можуть використовувати різні завдання та ігри, які сприяють розвитку емоційної сфери дитини, такі як:

- ігри на розвиток усвідомлення емоцій: "Яка це емоція?", "Намалюй свою емоцію";

- ігри на розвиток співпереживання: "Допоможи ляльці", "Уяви, що ти...";

- ігри на розвиток регуляції емоцій: "Якщо я злусь, я...", "Яка дія допоможе мені впоратися з гнівом?".

Важливо, щоб педагоги та вихователі були терплячими та розуміючими до дітей. Вони повинні пам'ятати, що емоційний розвиток дитини є тривалим процесом, який вимагає часу та зусиль.

Звичайно, батьки також відіграють важливу роль у емоційному розвитку дитини. Вони можуть сприяти емоційному розвитку дитини, дотримуючись таких принципів.

- *Прийняття дитини.* Батьки повинні приймати дитину такою, якою вона є, з усіма її емоціями, позитивними та негативними. Вони повинні уникати критики та засудження дитини за її емоції.

- *Повага до дитини.* Батьки повинні поважати право дитини на вираження своїх емоцій. Вони повинні створювати атмосферу, в якій дитина

відчуває себе безпечно та комфортно, і може висловлювати свої емоції без страху бути засудженою.

- *Підтримка дитини.* Батьки повинні підтримувати дитину в її емоційних труднощах. Вони повинні допомагати дитині знаходити способи впоратися з негативними емоціями та розвивати позитивні емоції.

Наведемо деякі конкретні приклади того, як батьки можуть сприяти емоційному розвитку дитини.

- Розмовляти з дитиною про емоції. Рекомендується запитувати дитину про те, як вона почувається, і допомагати їй знаходити слова для вираження своїх емоцій.

- Намагатися зрозуміти емоції дитини. Рекомендується аналізувати причини того, що могло викликати у дитини ту чи іншу емоцію.

- Співпереживати дитині. Рекомендується показувати дитині, що дорослий розуміє її почуття.

- Надавати дитині підтримку в емоційно насичених ситуаціях. Рекомендується давати дитині зрозуміти, що дорослий поруч і допоможе їй впоратися з її емоціями.

Важливо, щоб батьки були терплячими та розуміючими до дитини. Вони повинні пам'ятати, що емоційний розвиток дитини є тривалим процесом, який вимагає часу та зусиль.

Емоційний розвиток дитини є важливим завданням, яке вимагає уваги та підтримки з боку батьків та педагогів. Створення сприятливої емоційної атмосфери в сім'ї та в ДНЗ та забезпечення різноманітних можливостей для спілкування та взаємодії дітей є важливими умовами для успішного емоційного розвитку дитини. Емоційний розвиток дитини є важливим аспектом її загального розвитку. Він впливає на її здатність налагоджувати стосунки з іншими людьми, навчатися та досягати успіху в житті.

Дошкільний вік є важливим періодом для емоційного розвитку дитини. У цей період дитина вчиться розуміти свої емоції, керувати ними та налагоджувати позитивні стосунки з однолітками та дорослими. Для того,

щоб сприяти емоційному розвитку дитини, важливо створити сприятливу емоційну атмосферу в сім'ї та в ДНЗ. Батьки та педагоги повинні бути терплячими та розуміючими до дитини, приймати її такою, якою вона є, і допомагати їй висловлювати свої емоції та знаходити способи впоратися з негативними емоціями. Діти, які мають здоровий емоційний розвиток, краще адаптуються до змін, більш успішні в навчанні та мають більш міцні стосунки з іншими людьми.

1.2. Психологічна культура педагога дошкільного закладу та її значення для розвитку емоційного інтелекту дитини

За Корчевською (2022) розвиток емоційного інтелекту дитини - це довгостроковий процес, який вимагає від педагога терпіння та наполегливості. Однак це важлива інвестиція в майбутнє дитини, яка допоможе їй досягти успіху в житті. У статті авторка розглядає важливість психологічної культури педагога дошкільного закладу для розвитку емоційного інтелекту дитини. О. А. Корчевська зазначає, що емоційний інтелект є важливою складовою особистості дитини. Він включає в себе здатність розуміти та управляти своїми емоціями, а також емоціями інших людей. Психологічна культура педагога дошкільного закладу є основою для розвитку емоційного інтелекту дитини. Педагог, який має високу психологічну культуру, володіє такими особистісними якостями, як:

- емоційна стабільність;
- емпатія;
- здатність розуміти та приймати емоції інших людей;
- уміння конструктивно вирішувати конфлікти;
- здатність створювати в групі атмосферу довіри та взаєморозуміння.

О. А. Корчевська виділила такі аспекти психологічної культури педагога дошкільного закладу, які є важливими для розвитку емоційного інтелекту дитини:

- Самосвідомість педагога. Педагог повинен усвідомлювати свої емоції, знати, як вони впливають на його поведінку та взаємодію з дітьми.
- Емоційна компетентність педагога. Педагог повинен вміти розуміти емоції інших людей, адекватно реагувати на них, а також допомагати дітям усвідомлювати та регулювати власні емоції.
- Емоційна привабливість педагога. Педагог повинен бути емоційно позитивним, викликати у дітей позитивні емоції.

Авторка також наголошує, що розвиток емоційного інтелекту дитини є важливою завданням педагога дошкільного закладу. Педагог може сприяти розвитку емоційного інтелекту дитини, використовуючи такі методи та прийоми: ігрову діяльність (ігри є природним середовищем для розвитку емоційного інтелекту дитини); бесіди та бесіди з дітьми про емоції (такі бесіди допоможуть дітям усвідомити власні емоції та емоції інших людей); дидактичні ігри та вправи на розвиток емоційного інтелекту (такі ігри та вправи допоможуть дітям розвинути здатність розуміти та управляти своїми емоціями).

Робота О. А. Корчевської є цінним теоретичним та практичним посібником для педагогів дошкільних закладів, яка допоможе педагогам усвідомити важливість розвитку емоційного інтелекту дитини та використовувати ефективні методи та прийоми для його розвитку. Авторка статті розглядає конкретні методи та прийоми, які педагог може використовувати для розвитку емоційного інтелекту дитини.

Одним з ефективних методів є ігрова діяльність. Ігри є природним середовищем для розвитку емоційного інтелекту дитини. У грі дитина може вільно проявляти свої емоції, а педагог може допомогти їй зрозуміти та регулювати їх. Наприклад, педагог може використовувати такі ігри, як:

- Ігри на розвиток емпатії: "Вгадай, що я відчуваю", "Покажи свої емоції", "Придумай історію про емоції".
- Ігри на розвиток самоконтролю: "Спокійно, будь ласка", "Збери свою емоцію", "Поводься правильно".

Ще одним ефективним методом є бесіди та бесіди з дітьми про емоції. Такі бесіди допоможуть дітям усвідомити власні емоції та емоції інших людей. Наприклад, педагог може говорити з дітьми про такі теми, як:

- Різні види емоцій: радість, смуток, гнів, страх, здивування.
- Як проявляються емоції: міміка, пантоміміка, слова, поведінка.
- Як реагувати на емоції інших людей: співчуття, підтримка, допомога.

Нарешті, педагог може використовувати дидактичні ігри та вправи на розвиток емоційного інтелекту. Такі ігри та вправи допоможуть дітям розвинути здатність розуміти та управляти своїми емоціями. Наприклад, педагог може використовувати такі ігри та вправи, як:

- Ігри на розвиток розуміння емоцій інших людей: "Розкажи про емоцію", "Вгадай, хто це", "Відгадай, що я відчуваю".
- Ігри на розвиток самоконтролю: "Замовчи на хвилину", "Закрий очі та подумай про щось приємне", "Посміхайся, навіть якщо тобі не весело".

О. А.Корчевська зазначає, що розвиток емоційного інтелекту дитини є важливим завданням педагога дошкільного закладу. Педагог може сприяти розвитку емоційного інтелекту дитини, використовуючи ефективні методи та прийоми. Авторка звертає увагу, що емоційний інтелект є важливою складовою особистості дитини. Він впливає на її успішність у навчанні, спілкуванні з іншими людьми, а також на її загальний психологічний стан.

Діти з високим рівнем емоційного інтелекту:

- краще розуміють себе та інших людей;
- легше справляються зі стресом та конфліктами;
- мають більш здорові стосунки з іншими людьми;
- досягають більших успіхів у навчанні та кар'єрі.

Тому розвиток емоційного інтелекту дитини є важливою інвестицією в її майбутнє. Авторка статті також зазначає, що педагог може сприяти розвитку емоційного інтелекту дитини, створюючи в групі атмосферу довіри та взаєморозуміння.

У групі, де панує атмосфера довіри та взаєморозуміння, діти відчують себе комфортно, вони можуть вільно висловлювати свої емоції та отримувати підтримку від інших людей. Це сприяє розвитку їхнього емоційного інтелекту.

Педагог може створити в групі атмосферу довіри та взаєморозуміння, дотримуючись таких принципів:

- Прийняття дитини такою, якою вона є. Педагог повинен приймати дитину з її позитивними та негативними якостями.
- Розуміння дитини. Педагог повинен намагатися зрозуміти, як дитина відчуває себе в різних ситуаціях.
- Співчуття дитині. Педагог повинен співчувати дитині, коли вона переживає важкі емоції.
- Підтримка дитини. Педагог повинен підтримувати дитину, коли вона намагається впоратися зі своїми емоціями.

Створення в групі атмосфери довіри та взаєморозуміння є важливою умовою для розвитку емоційного інтелекту дитини. Ось деякі конкретні поради педагогам, які допомагатимуть їм у розвитку емоційного інтелекту дитини:

- Розмовляйте з дітьми про емоції. Розповідайте дітям про різні види емоцій, як вони проявляються, як реагувати на емоції інших людей.
- Створюйте в групі атмосферу довіри та взаєморозуміння. Давайте дітям відчувати, що їхні емоції важливі та прийнятні.
- Не придушуйте емоції дітей. Дозволяйте дітям вільно висловлювати свої емоції, але допомагайте їм впоратися з ними здоровим способом.

- Будьте емоційно відкритим перед дітьми. Покажіть дітям, що ви розумієте їхні емоції та поділяєте їх.

1.3. Умови і принципи створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі

Емоційно сприятливе середовище в дитячому колективі - це середовище, в якому діти відчують себе у безпеці, комфорті, розумінні та прийнятті. Воно є основою для розвитку здорової особистості, формування позитивної самооцінки та успішної соціальної адаптації. Умови створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі були розроблені такими психологами та педагогами, як Л.С. Виготський, який запропонував концепцію соціокультурного розвитку особистості. Він вважав, що розвиток дитини відбувається в процесі взаємодії з іншими людьми. В.А. Петровський, який запропонував концепцію колективу як соціального інституту. Він вважав, що колектив є важливою умовою розвитку особистості. А.С. Макаренко, який розробив систему виховання дітей в колективі. Він вважав, що колектив може бути як позитивним, так і негативним фактором впливу на дитину.

За А.С Макаренком, Л.С. Виготським та В.А Петровським можна виділити наступні умови створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі необхідно дотримуватися:

- Діти повинні відчувати себе у безпеці. Це означає, що вони повинні бути захищені від фізичного та психологічного насильства. Діти повинні знати, що їхні права та інтереси будуть захищені.
- Діти повинні відчувати себе комфортно. Це означає, що вони повинні мати можливість бути собою, не боячись осуджень чи критики. Діти повинні мати можливість спілкуватися з іншими дітьми та дорослими, не відчуючи себе незручно чи непотрібно.

- Діти повинні відчувати себе зрозумілими та прийнятими. Це означає, що дорослі повинні розуміти потреби та інтереси дітей. Діти повинні відчувати, що їх цінують і люблять такими, якими вони є.

Олена Сидоренко, психолог, психотерапевт виділили деякі основні к заходи, які можна вжити для створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі:

1. Створення атмосфери довіри та безпеки. Діти повинні відчувати, що вони в безпеці, що їх ніхто не скривдить, що вони можуть бути собою. Це можна забезпечити за допомогою наступних заходів:

- Створення безпечного простору. Фізичний простір повинен бути зручним та комфортним для дітей. У ньому не повинно бути небезпечних предметів або ситуацій.

- Заборона насильства. Діти повинні знати, що насильство в будь-якій формі неприпустиме.

- Створення атмосфери прийняття та підтримки. Діти повинні відчувати, що їх люблять і приймають такими, якими вони є.

2. Забезпечення рівних можливостей для всіх дітей. Діти повинні мати рівні можливості для розвитку та самореалізації. Це можна забезпечити за допомогою наступних заходів:

- Відсутність дискримінації. Діти не повинні зазнавати дискримінації за будь-якою ознакою, наприклад, за статтю, національністю, релігією, фізичними можливостями тощо.

- Забезпечення доступності для всіх дітей. Усі діти повинні мати можливість брати участь у всіх заходах, що відбуваються в дитячому колективі.

- Врахування індивідуальних особливостей дітей. Діти мають різні потреби та інтереси. Педагоги повинні враховувати ці особливості при плануванні та проведенні занять.

3. Заохочення позитивного спілкування. Діти повинні вміти спілкуватися один з одним у позитивному ключі. Це можна забезпечити за допомогою наступних заходів:

- Навчання дітей основам спілкування. Діти повинні знати, як правильно спілкуватися один з одним, як висловлювати свої почуття та думки, як слухати інших.

- Створення позитивного прикладу. Педагоги та інші дорослі, які працюють з дітьми, повинні демонструвати позитивне спілкування у своїй взаємодії з дітьми.

- Заохочення позитивного спілкування між дітьми. Педагоги повинні заохочувати дітей спілкуватися один з одним у позитивному ключі, наприклад, нагороджувати їх за приємні слова, допомогу іншим тощо.

4. Розвиток творчості та ініціативи дітей. Діти повинні мати можливість розвивати свою творчість та ініціативу. Це можна забезпечити за допомогою наступних заходів:

- Створення умов для творчості. Діти повинні мати доступ до різноманітних матеріалів та інструментів, які вони можуть використовувати для творчості.

- Заохочення творчості дітей. Педагоги повинні заохочувати дітей до творчості, наприклад, нагороджувати їх за творчі роботи, організовувати конкурси та виставки.

- Розвиток ініціативи дітей. Діти повинні мати можливість самостійно приймати рішення та діяти. Педагоги повинні створювати умови для розвитку ініціативи дітей, наприклад, пропонувати їм вибір завдань, заохочувати їх до самостійних рішень.

5. Залучення батьків до життя дитячого колективу. Батьки є важливими партнерами в створенні емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі. Це можна забезпечити за допомогою наступних заходів:

- Поінформованість батьків про діяльність дитячого колективу. Батьки повинні бути в курсі того, що відбувається в дитячому колективі, що вивчають їхні діти, які заходи проводяться.
- Залучення батьків до життя дитячого колективу. Батьки можуть брати участь у житті дитячого колективу, наприклад, допомагати педагогам, організовувати заходи тощо.
- Співпраця батьків та педагогів. Батьки та педагоги повинні співпрацювати один з одним для створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі.

Важливо пам'ятати, що створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі є спільним завданням педагогів, батьків та самих дітей.

Серед авторів, які говорили про важливість емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі, варто виділити американського психолога Альберта Бандуру. Він вважав, що емоції відіграють важливу роль у навчанні і розвитку дітей і також, підкреслював, що позитивні емоції сприяють засвоєнню нового матеріалу, а негативні емоції можуть заважати навчанню. А психолог Лев Виготський вважав, що емоції є одним із основних факторів, які впливають на розвиток дитини. Він підкреслював, що емоції допомагають дитині пізнавати світ і взаємодіяти з іншими людьми. Також, варто виділити українського психолога Анатолія Скрипченка, який вважав, що емоційно сприятливе середовище є основою для успішного розвитку дитини. Він підкреслював, що в емоційно сприятливому середовищі дитина відчуває себе комфортно і впевнено, що сприяє її самореалізації. Варто зазначити, що емоційно сприятливе середовище в дитячому колективі має важливе значення для розвитку дітей у всіх сферах і має такі переваги: менше ризик розвитку психічних проблем, таких як тривога, депресія та занижена самооцінка, збільшує ймовірність того, що діти будуть успішними в навчанні та кар'єрі, сприяє розвитку здорових стосунків з іншими людьми.

Створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі - це спільна відповідальність батьків і педагогів. Дорослі можуть зробити це,

дотримуючись принципів, які розробили американські психологи Еліот Чарльз Мейо та Вільям Мортон Ліпсет. Вони вважали, що емоційний стан дітей має важливий вплив на їхній розвиток і успіхи в навчанні. Основні принципи створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі.

- Принцип доброзичливості та розуміння. Діти повинні відчувати, що їх люблять і приймають такими, якими вони є. Педагоги повинні бути чуйними до потреб дітей, розуміти їхні почуття і допомагати їм у вирішенні конфліктів.

- Принцип безпеки та захищеності. Діти повинні відчувати себе в безпеці та захищеності в групі. Педагоги повинні створювати атмосферу довіри і поваги, в якій діти можуть бути самими собою.

- Принцип свободи та самостійності. Діти повинні мати можливість вільно висловлювати свої думки та почуття, а також самостійно приймати рішення. Педагоги повинні заохочувати ініціативу і самостійність дітей.

- Принцип рівності та справедливості. Діти повинні відчувати, що їх цінують і шанують незалежно від їхніх здібностей, зовнішності чи соціального статусу. Педагоги повинні ставитися до всіх дітей однаково, не допускаючи дискримінації.

Впровадження цих принципів у практику дозволяє створити в дитячому колективі атмосферу, в якій діти відчувають себе комфортно і щасливо, що сприяє їхньому успішному розвитку та навчанню. Ось деякі конкретні приклади того, як можна реалізувати ці принципи в дитячому садку або школі:

- Принцип доброзичливості та розуміння:
 - *педагоги повинні звертатися до дітей на ім'я, а не просто "хлопчик" чи "дівчинка";*
 - *педагоги повинні приділяти увагу кожній дитині, навіть якщо вона тиха чи сором'язлива;*

- *педагоги повинні бути готові вислухати дітей і допомогти їм вирішити їхні проблеми.*

- **Принцип безпеки та захищеності:**

- *педагоги повинні створювати в групі атмосферу довіри і поваги;*
- *педагоги повинні встановлювати правила поведінки, які допомагають дітям відчувати себе в безпеці;*

- *педагоги повинні бути готові захистити дітей від фізичного та емоційного насильства.*

- **Принцип свободи та самостійності:**

- *педагоги повинні заохочувати дітей до самостійного вирішення завдань;*

- *педагоги повинні надавати дітям можливість висловлювати свої думки та почуття;*

- *педагоги повинні заохочувати дітей до творчості та ініціативи.*

- **Принцип рівності та справедливості:**

- *педагоги повинні ставитися до всіх дітей однаково, незалежно від їхніх здібностей, зовнішності чи соціального статусу;*

- *педагоги повинні заохочувати дітей до взаємодії один з одним, незалежно від їхніх відмінностей;*

- *педагоги повинні навчати дітей цінувати одне одного.*

Створення емоційно сприятливого середовища в дитячому колективі вимагає від педагогів значних зусиль і часу. Однак ці зусилля того варті, оскільки вони сприяють успішному розвитку і навчанню дітей і створюючи емоційно сприятливе середовище в дитячому колективі, ми допомагаємо дітям стати щасливими і успішними людьми.

Висновки до розділу 1.

Психологічна культура педагога є важливою складовою його професійної компетентності. Вона забезпечує ефективність навчально-виховного процесу, створення сприятливого морально-психологічного клімату в групі та гармонійні стосунки з дітьми, батьками та колегами. Для підвищення психологічної культури педагога необхідно використовувати різноманітні шляхи і методи. Серед них: систематичне підвищення кваліфікації; самоосвіта; взаємодія з психологом.

Серед базових практичних поради для підвищення психологічної культури педагога можна визначити наступні:

- *бути уважними до дітей: спілкуватися з ними, спостерігати за їхньою поведінкою, намагатися зрозуміти їхні потреби та інтереси.*
- *бути терплячим і уважним до батьків: співпрацювати з ними, задля забезпечення успішного розвитку їхніх дітей;*
- *бути відкритим до новог: постійно навчатися і розвиватися, щоб бути ефективним педагогом.*

Психологічна культура педагога є важливим фактором, що забезпечує якість дошкільної освіти. Педагог з високою психологічною культурою є ефективним фахівцем, який може успішно реалізовувати завдання дошкільної освіти.

Психологічна культура педагога - це складна і багатогранна тема. Вона вимагає від педагога постійного навчання, саморозвитку та самовдосконалення.

РОЗДІЛ 2.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПСИХОЛОГІЧНУ КУЛЬТУРУ ПЕДАГОГА

2.1. Особисті якості педагога в структурі професійної компетентності

Тема особистісних якостей педагога в структурі професійної компетентності є однією з найактуальніших у сучасній педагогічній науці. Її досліджували багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких Ю.К. Бабанський розглядав особистість педагога як основу його професійної діяльності. Він вважав, що особистісні якості педагога мають визначальний вплив на ефективність його роботи, а В.А. Сухомлинський підкреслював важливість морально-етичних якостей педагога для формування особистості учня. Він вважав, що педагог повинен бути прикладом для наслідування, О.С. Макаренко розглядав особистість педагога як основу виховного процесу. Він вважав, що педагог повинен бути гуманістом, мати високі моральні якості та бути здатним до саморозвитку., А.К. Маркова розробила модель професійно-педагогічної компетентності, яка включає в себе такі компоненти, як знання, вміння, навички, а також особистісні якості педагога, І.А. Зязюн виділяє такі особистісні якості педагога, як: гуманність - увага до особистості дитини, повага до її прав та свобод; професіоналізм - володіння необхідними знаннями, вміннями та навичками; творчість - здатність до внесення нових ідей та методів у освітній процес; організаторські здібності - здатність до планування та реалізації освітнього процесу.

В.А. Сухомлинський вважав, що особисті якості педагога є важливою складовою його професійної компетентності. Вони визначають його здатність до успішної реалізації педагогічної діяльності, до ефективної

взаємодії з учнями, колегами, батьками. Також, особистісних якостей педагога можна віднести:

- ціннісні орієнтації: любов до дітей, бажання навчати і виховувати, віра в можливість людини, гуманізм, демократичність, творчість;
- морально-етичні якості: чесність, порядність, справедливість, відповідальність, терпимість, чуйність, доброта, працелюбність;
- психологічні якості: інтелект, пам'ять, увага, мислення, мовлення, емоційна врівноваженість, стресостійкість, комунікативні здібності.

Ці якості взаємопов'язані та взаємодоповнюють одна одну. Вони визначають професійну спрямованість педагога, його ставлення до своєї роботи, до дітей, до інших людей.

І.А. Зязюн писав, що розвиток особистісних якостей педагога є важливим завданням його професійної підготовки та самоосвіти. Педагог повинен постійно працювати над своїм особистісним зростанням, над розвитком своїх ціннісних орієнтацій, морально-етичних якостей, психологічних здібностей. Особистісні якості педагога є важливою складовою його професійної компетентності, яка визначає його успішність у роботі.

Ціннісні орієнтації педагога визначають його ставлення до своєї роботи, до дітей, до суспільства. Педагог, який має чітко сформульовані ціннісні орієнтації, буде мотивований на успішне здійснення своєї діяльності. Він буде любити свою роботу, вірити в можливість людини, прагнути до творчості.

О. В. Сластьонін виділив такі особистісні якості педагога, як ставлення до дітей - любов до дітей, гуманне ставлення до них, повага до їх особистості, інтерес до їхніх проблем, бажання допомогти їм у розвитку, ставлення до своєї професії - усвідомлення важливості і значущості своєї професії, любов до неї, бажання працювати з дітьми, прагнення до професійного зростання, ставлення до суспільства - патріотизм, громадянська відповідальність, прагнення до суспільно-корисної діяльності. Психологічні

якості педагога визначають його здатність до ефективної взаємодії з учнями, колегами, батьками. Педагог повинен мати високий інтелект, гарну пам'ять, увагу, мислення, мовлення, емоційну врівноваженість, стресостійкість, комунікативні здібності. До таких психологічних якостей можна віднести інтелект - педагог повинен мати високий інтелект, щоб розуміти складні явища, приймати ефективні рішення, пам'ять - педагог повинен мати гарну пам'ять, щоб запам'ятовувати велику кількість інформації, щоб використовувати її в своїй роботі, увага - педагог повинен мати хорошу увагу, щоб зосередитися на навчальному процесі, щоб не упускати важливих деталей, мислення - педагог повинен мати логічне мислення, щоб аналізувати інформацію, робити висновки, мовлення - педагог повинен мати чітке, зрозуміле мовлення, щоб ефективно донести інформацію до учнів, емоційна врівноваженість - педагог повинен бути емоційно врівноваженим, щоб справлятися з стресовими ситуаціями, щоб не втрачати контроль над собою, стресостійкість - педагог повинен бути стресостійким, щоб не піддаватися впливу негативних факторів, щоб успішно працювати в складних умовах, комунікативні здібності - педагог повинен мати розвинені комунікативні здібності, щоб ефективно взаємодіяти з учнями, колегами, батьками.

Розвиток особистісних якостей педагога є важливим завданням його професійної підготовки та самоосвіти. Педагог повинен постійно працювати над своїм особистісним зростанням, над розвитком своїх ціннісних орієнтацій, морально-етичних якостей, психологічних здібностей. Особистісні якості педагога є важливою складовою його професійної компетентності, яка визначає його успішність у роботі.

2.2. Моделі професійної підготовки сучасного педагога

Сьогодні основними моделями професійної підготовки сучасного педагога є:

1. Класична модель (автори: В.І. Загвязинський, В.О. Сухомлинський, І.Я. Лернер та ін.). Модель передбачає підготовку вчителів, щоб вони стали експертами в певному предметі чи галузі знань. Зміст навчання за цією моделлю орієнтований на набуття педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для викладання конкретного предмету.

2. Модель особистісно-орієнтованої підготовки (автори: В.С. Біблер, В.В. Сериков, І.С. Якиманська та ін.). Вона спрямована на розвиток особистості, творчого потенціалу, здатності до самоосвіти та самовдосконалення майбутніх учителів. Зміст освіти в рамках цієї моделі включає формування у майбутніх учителів людських цінностей та особистісних якостей, необхідних для розуміння та розвитку особистості учня.

3. Модель професійно-діяльнійної підготовки (автори: О.С. Гріциненко, В.В. Краєвський, Н.В. Кузьмінська та ін.). Вона спрямована на формування професійної компетентності майбутніх учителів, тобто здатності до професійної діяльності. Зміст навчання в рамках цієї моделі полягає в набутті кандидатами у вчителі спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для вирішення освітніх завдань.

4. Модель контекстної підготовки (автори: В.І. Андрєєв, В.І. Загвязинський, В.В. Краєвський та ін.). Передбачає підготовку вчителя до дій у конкретних ситуаціях навчального процесу. Зміст підготовки за цією моделлю включає розуміння майбутніми вчителями особливостей освітнього середовища та формування в них умінь адаптуватися до різних умов професійної діяльності.

5. Модель професійно-особистісної підготовки (автори: О.С. Гріциненко, В.С. Біблер, В.В. Краєвський та ін.). Вона поєднує в собі елементи класичної, особистісно-орієнтованої та професійної моделей діяльності. Зміст підготовки за цією моделлю передбачає формування у майбутніх учителів професійних компетентностей, особистісних якостей, здібностей до самоосвіти та самовдосконалення.

Ці моделі не виключають одна одну і можуть доповнювати одна одну. Вибір моделі професійного навчання залежить від цілей навчання, завдань, змісту та характеристик освітнього середовища. Крім цих базових моделей існують і інші підходи до професійної підготовки вчителів. Наприклад, моделі, спрямовані на формування конкретних компетентностей майбутніх учителів (моделі компетентностей), моделі, спрямовані на розвиток умінь майбутніх учителів у творчій діяльності тощо. Проте все більшої популярності набувають інноваційні моделі професійної підготовки педагогів, які передбачають використання сучасних освітніх технологій і методик.

Ці моделі спрямовані на формування здатності майбутніх учителів адаптуватися до нових умов освітнього середовища та використовувати нові освітні технології.

Автором сучасної моделі підготовки педагога дошкільної освіти є колектив науковців Інституту педагогіки НАПН України, зокрема, доктори педагогічних наук, професори О. С. Маркова, Н. М. Євтушенко, В. І. Логачевська, Т. О. Короткова, Н. В. Савченко, Н. Н. Никітін та інші. Ця модель розроблена на основі компетентнісного підходу до професійного розвитку вчителя.

Дана модель передбачає формування таких основних компетентностей майбутніх фахівців: педагогічні компетенції включають знання основ педагогіки, досвід організації освітніх процесів, уміння розробляти та реалізовувати освітні програми, уміння використовувати різні методи та формати.

Знання про освіту та виховання, дошкільні здібності включають знання про вікові та особистісні особливості дітей дошкільного віку, досвід організації різних видів діяльності, уміння створювати розвиваюче середовище для дітей, соціально-комунікативні навички включають знання основ психології, педагогіки.

Професійна мобільність включає знання про, досвід використання ІКТ у професійній діяльності, професійна мобільність передбачає здатність адаптуватися до мінливі обставини, освітнє середовище та здатність навчатися самостійно протягом усього життя.

Відпрацювання цих компетенцій забезпечується такими основними компонентами професійної підготовки: Педагогічно-теоретична частина включає вивчення базових і прикладних галузей, необхідних для професійної діяльності вчителя Практична частина включає практику різними типами студентів.

Модель професійної підготовки вихователя дитячого садка, розроблена колективом Інституту освіти НАН України, стала основою підготовки вихователів дитячого садка в Україні. Це відповідає сучасним вимогам до професійної підготовки педагогів і забезпечує підготовку майбутніх фахівців, які володіють необхідними знаннями, уміннями та навичками для успішної роботи в сучасних дошкільних закладах.

Висновки до розділу 2.

Психологічна культура педагога є складним утворенням, що формується під впливом різноманітних факторів. До основних з них можна віднести.

- Сім'я та особистий досвід педагога. Сімейне виховання, стосунки з батьками, досвід спілкування з іншими людьми формують у педагога певні цінності, установки, стереотипи, які впливають на його психологічну культуру.
- Освіта і професійна підготовка. Освіта педагога, його професійна підготовка, досвід роботи в освітньому середовищі дають йому необхідні знання, навички та вміння для ефективної педагогічної діяльності.

- **Внутрішня культура педагога.** Внутрішня культура педагога, його особистісні якості, такі як інтелект, емоційна зрілість, моральні цінності, також впливають на його психологічну культуру.

Сім'я є першим соціальним середовищем, у якому формується особистість дитини. Від сімейного виховання залежить, які цінності, установки, стереотипи будуть закладені в основу психічної культури майбутнього педагога.

Якщо в сім'ї панують атмосфера взаємоповаги, любові, розуміння, то це сприяє формуванню у дитини таких цінностей, як доброта, милосердя, справедливість, відповідальність. Якщо ж у сім'ї панують конфлікти, насильство, то це може призвести до формування у дитини таких негативних цінностей, як агресивність, егоїзм, жорстокість.

Особистий досвід педагога також відіграє важливу роль у формуванні його психологічної культури. Досвід спілкування з іншими людьми, досвід успіхів і невдач, досвід роботи в різних соціальних ситуаціях допомагає педагогу розвивати свої особистісні якості, формувати необхідні знання, навички та вміння.

Освіта і професійна підготовка педагога дають йому необхідні знання, навички та вміння для ефективної педагогічної діяльності. Педагог повинен знати основи психології, педагогіки, дидактики, методик викладання навчальних предметів. Він повинен вміти спілкуватися з дітьми, створювати позитивну атмосферу в класі, керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів.

Професійна підготовка педагога також включає в себе практичний досвід роботи в освітньому середовищі. Практика допомагає педагогу закріпити отримані знання і навички, розвинути свої творчі здібності.

Внутрішня культура педагога, його особистісні якості також впливають на його психологічну культуру. Педагог повинен бути інтелектуально розвиненою особистістю, мати високі моральні цінності, бути емоційно зрілою людиною.

Інтелект педагогу необхідний для розуміння складних психологічних процесів, що відбуваються в дитячій психіці. Моральні цінності допомагають педагогу будувати правильні стосунки з дітьми, бути справедливим і об'єктивним. Емоційна зрілість дозволяє педагогу справлятися з труднощами педагогічної діяльності, зберігати позитивний настрій і оптимізм.

Психологічна культура педагога є складним і багатогранним утворенням, що формується під впливом різноманітних факторів. Сім'я і особистий досвід, освіта і професійна підготовка, внутрішня культура педагога - все це впливає на формування психологічної культури педагога.

Складові психологічної культури визначені Колмогоровою Л.С. наступним чином: психологічна грамотність; психологічна компетентність; ціннісно-смісловий компонент; рефлексія; культуротворчість.

Серед зазначених чинників слід відзначити, що власна психологічна діяльність (і надбання через неї власного психологічного досвіду) є найважливішим для формування того, що зветься особистістю, але цей чинник, нажаль, є найменш впливовим. Найбільший вплив має базовий рівень психологічної культури суспільства, оскільки він визначає усі подальші чинники. Педагогічний вплив та вплив батьків знаходяться приблизно на однаковому рівні. Вплив колективу або однолітків, який є найменш контрольованим, може розглядатися як один з найголовніших (але слід пам'ятати, що й він визначається впливом попередніх трьох чинників й незначним власним досвідом). Саме власний психологічний досвід робить людину індивідуальністю.

РОЗДІЛ 3.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

3.1. Дизайн і методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань, було обрано наступний діагностичний інструментарій.

1. Анкета для педагогів "Оцінка рівня психологічної культури педагога", автор В.Г. Сидоренко. Анкета дозволяє оцінити особистісні якості, знання, вміння і навички педагога, що є важливими для розвитку емоційного інтелекту дитини (див. додаток А).

2. Анкета для батьків "Оцінка рівня розвитку емоційного інтелекту дитини". Ця анкета дозволяє оцінити здатність дитини розуміти, оцінювати і регулювати свої власні емоції та емоції інших людей (див. додаток А).

3. Протокол педагогічного спостереження "Взаємодія педагога з дітьми". Цей протокол дозволяє зафіксувати і описати взаємодію педагога з дітьми, його способи створення в групі атмосфери психологічного комфорту і безпеки, розуміння і співпереживання емоцій дітей, навчання дітей розуміти і регулювати свої емоції (див. додаток Б).

4. Інтерв'ю з педагогом, визначеним як найуспішніший педагог дошкільного закладу, на базі якого проводиться дослідження. Інтерв'ю проводилось з метою деталізації педагогічних прийомів та стратегій спілкування педагога з дітьми.

3.2. Результати дослідження та їх аналіз

У дослідженні взяли участь 10 педагогів дошкільного навчальних закладів. Серед них були вихователі.

За результатами інтерв'ю з педагогами, більшість із них вважають, що психологічна культура педагога - це сукупність його особистісних якостей і професійних умінь, що забезпечують ефективне здійснення педагогічної діяльності.

За результатами педагогічного спостереження, було виявлено, що більшість педагогів дотримуються гуманістичних принципів у спілкуванні з дітьми. Вони враховують вікові та індивідуальні особливості дітей, створюють умови для їхнього повноцінного розвитку. Однак у деяких педагогів спостерігаються такі недоліки, як авторитарність, недостатня увага до індивідуальних потреб дітей.

Аналіз результатів дослідження, отриманих за допомогою анкетування педагогів. Результати опитування представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Результати опитування за анкетною для педагогів "Оцінка рівня психологічної культури педагога", автор В.Г. Сидоренко

Запитання	Відповіді
Чи вважаєте ви, що психологічна культура педагога є важливою складовою його професійної діяльності?	95% - так, 5% - ні
Чи вважаєте ви, що психологічна культура педагога впливає на ефективність його роботи?	100% - так, 0% - ні
Які професійні якості, на вашу думку, є важливими для психологічно культурного педагога?	<ul style="list-style-type: none"> • Уміння розуміти і приймати інших людей - 90% • Уміння спілкуватися з іншими людьми - 85% • Уміння саморегуляції - 80% • Уміння емоційного самовираження - 75%

	<ul style="list-style-type: none"> • Уміння створювати позитивний психологічний клімат у класі - 95% • Уміння розуміти і враховувати індивідуальні особливості учнів - 90% • Уміння спілкуватися з батьками учнів - 85% • Уміння вирішувати конфлікти - 80% • Уміння проводити психологічні заняття з учнями - 75%
<p>Які з наступних знань і умінь необхідні педагогу для ефективного спілкування дітьми?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знання основних принципів спілкування - 95% • Уміння розуміти емоції інших людей - 90% • Уміння виражати свої емоції - 85% • Уміння будувати позитивні відносини з учнями - 80% • Уміння ефективно вирішувати конфлікти - 75% • Знання основних принципів взаємодії з батьками - 95% • Уміння розуміти позиції батьків - 90% • Уміння налагоджувати контакти з батьками - 85% • Уміння розв'язувати конфлікти з батьками - 80% • Знання основних психологічних проблем дітей - 95% • Уміння розпізнавати психологічні проблеми учнів - 90% • Уміння надавати психологічну допомогу учням - 85%
<p>Які з наступних знань і умінь необхідні педагогу для ефективної роботи з батьками учнів?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знання основних принципів взаємодії з батьками • Уміння розуміти позиції батьків • Уміння налагоджувати контакти з батьками • Уміння розв'язувати конфлікти з батьками

<p>Які з наступних знань і умінь необхідні педагогу для ефективної роботи з психологічними проблемами учнів?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знання основних принципів спілкування - 95% • Уміння розуміти емоції інших людей - 90% • Уміння виражати свої емоції - 85% • Уміння будувати позитивні відносини з учнями - 80% • Уміння ефективно вирішувати конфлікти - 75% • Знання основних принципів взаємодії з батьками - 95% • Уміння розуміти позиції батьків - 90% • Уміння налагоджувати контакти з батьками - 85% • Уміння розв'язувати конфлікти з батьками - 80% • Знання основних психологічних проблем дітей - 95% • Уміння розпізнавати психологічні проблеми учнів - 90% • Уміння надавати психологічну допомогу учням - 85%
<p>Які з наступних видів діяльності педагога сприяють розвитку його психологічної культури?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Участь у психологічних тренінгах і семінарах - 95% • Самостійне вивчення психології - 90% • Обмін досвідом з іншими педагогами - 85% • Використання психологічних знань і умінь у своїй професійній діяльності - 80%

За результатами анкетування зроблено наступні висновки: педагоги усвідомлюють, що емоційний інтелект відіграє важливу роль у житті дитини, допомагаючи їй успішно соціалізуватися, навчатися та будувати стосунки із друзями у садочку, також можуть усвідомлювати свої власні емоції, потреби та мотиви.

Педагоги можуть реагувати на емоції дітей конструктивно також, мають розвинене співпереживання і можуть розуміти емоції та почуття інших людей та дітей. Педагоги з високим рівнем емоційного інтелекту можуть створювати в дитячому садочку емоційно безпечне середовище, де

діти можуть відчувати себе комфортно та впевнено. Вони можуть краще розуміти дітей та їхні потреби, а також ефективно взаємодіяти з ними.

Таблиця 3.2

Результати анкетування батьків дітей віком від 3 до 4 років

Запитання	Відповіді
Чи вважаєте ви, що емоційний інтелект важливий для дитини?	95% - так, 5% - ні
Як ви розумієте емоційний інтелект дитини?	Емоційний інтелект дитини - це здатність розуміти та керувати власними емоціями, а також розуміти емоції інших людей.
Які компоненти емоційного інтелекту ви вважаєте найважливішими?	Найважливішими компонентами емоційного інтелекту я вважаю самосвідомість, самоконтроль та соціальні навички.
Які методи ви використовуєте для розвитку емоційного інтелекту дитини вдома?	<ul style="list-style-type: none"> • Розмовляю з дитиною про її емоції • Допмагаю дитині висловлювати свої емоції здоровим способом • Я сам є прикладом для дитини в тому, як правильно керувати емоціями.

За результатами анкетування педагогів та батьків було зроблено такі висновки:

- педагоги та батьки в цілому розуміють важливість емоційного інтелекту для дитини;
- педагоги та батьки сходяться в тому, що найважливішими компонентами емоційного інтелекту є самосвідомість, самоконтроль, соціальна чутливість та соціальні навички;
- педагоги та батьки використовують різні методи для розвитку емоційного інтелекту дитини.

Ці висновки свідчать про те, що в Україні існує інтерес до проблеми емоційного інтелекту дитини та що існують певні спроби його розвитку. Однак, для того, щоб ці спроби були більш ефективними, необхідно

проводити подальшу освітню роботу з педагогами та батьками, спрямовану на поглиблення їхніх знань про емоційний інтелект та методи його розвитку.

Результати педагогічного спостереження. Метою спостереження було:

- оцінити характер взаємодії педагога з дітьми, зокрема виявити як вона впливає на уміння дітей розуміти й регулювати свої емоції;
- визначити наскільки успішно педагог створює в групі атмосферу психологічного комфорту й безпеки;
- з'ясувати специфічні характеристики комунікації педагога з дітьми які сприяють емоційному розвитку дитини;

Об'єктом спостереження була група дітей 3-4 років в дитячому садку «Мандаринка»; педагог Марія (20 років, досвід роботи – 2 роки).

Ситуація спостереження: зустріч педагогом дітей на початку дня. Педагог зустріла дітей на біля групи і посміхнулася їм. Вона привіталася з кожною дитиною по імені і поцікавилася, як справи. *Виділені ознаки комунікації:* ласкава інтонація; звертання по імені до дитини; використання посмішки індивідуально до кожної дитини; прояв персоналізованого інтересу кожною дитиною.

Ситуація спостереження: діти пішли в групу, де педагог допомогла їм роздягнутися і познайомила з новим хлопчиком, який прийшов в групу на адаптацію. *Виділені ознаки комунікації:* розподіл уваги, проговорювала послідовність дій (що сприяє створенню психологічно безпечної для дитини атмосфери та передбачуваності подій).

Ситуація спостереження: ранкове коло, під час якої педагог і діти співали пісні і грали в ігри. Під час кола педагог стежила за тим, щоб всі діти були залучені до процесу і не відчували себе самотніми. *Виділені ознаки комунікації:* педагог зверталася до дітей лагідно, залучала всіх дітей до комунікації, зверталася до кожного індивідуально, проявляючи посмішку, тактильні контакти із дітьми: доторкалася кожного за плече, коли спонукала до відповіді, деяких діток погладжувала по голові, брала за ручки.

Ситуація спостереження: сніданок після ранкового кола. Під час сніданку педагог розмовляла з дітьми про те, що вони їдять, і про те, як важливо харчуватися здоровою їжею. *Виділені ознаки комунікації:* педагог розповідала, як корисно доїсти всю кашу, як багато енергії буде у дітей для того, щоб пограти в різні ігри, щоб зробити гарненьку аплікацію і запитала кожного, якої сили дитина би хотіла отримати від їжі, також, педагог хвалила дітей за охайність і нагадувала користуватися серветками. Деяких маленьких діток педагог годувала із ложечки, розповівши історію про тваринок, які дуже любили кашу.

Ситуація спостереження: ігри на свіжому повітрі після сніданку. Під час ігор педагог стежила за тим, щоб діти не сварилися і не ображали один одного. *Виділені ознаки комунікації:* педагог взяла з собою яскраві, емоційні картки, як на початку прогулянки розглянула із дітьми і проговорила правила групи (як не можна ображати, розказала, як можна дружити), педагог грала із дітками в рухливі, веселі ігри, в кінці гри похвалила всіх діток індивідуально, сказавши, хто був спритним, хто активним, а хто веселим. Під час вільної гри дітей педагог не просто слідкувала за їх діями, а і виконувала настановчі дії – показувала, як можна попросити іграшку і як ввічливо відповісти, що ділитися дитина не хоче.

Ситуація спостереження: повернення в групу і ігрова діяльність дітей. Педагог допомогла дітям почати гру і запропонувала їм різні варіанти того, що можна зліпити з конструктора. Під час гри педагог стежила за тим, щоб діти не сварилися і не ображали один одного. Вона також допомагала дітям вирішувати конфлікти мирним шляхом. *Виділені ознаки комунікації:* педагог мала цікаві картки, на яких було зображено різні види комунікації із дітками і при конфліктах, вона показувала визначену картку і розповідала дітям, як тваринки на картинці вирішили таку ж ситуацію.

Під час спостереження було відзначено, що педагог створює в групі атмосферу психологічного комфорту і безпеки. Серед важливих характеристик педагогічної комунікації педагога відзначим наступне:

- вона уважна до дітей, привітна і доброзичлива (лагідна інтонація, пояснювальні коментарі, відслідковування стану кожної дитини; індивідуальне звернення) .
- педагог розуміє і співпереживає емоціям дітей (використовувала фрази про те, що розуміє, що відчуває дитина у цій ситуації, висловлювала співпереживання, розповідала, що ось нещодавно відчувала те саме і запитувала у кожного , чим може вона допомогти і покращити настрій)
- вона вміє заспокоїти дитину, яка плаче, або допомогти дитині, яка відчуває себе самотньою (педагог обіймала дитину, яка плакала і спочатку заспокоїла дитину тактильним контактом ,що дуже важливо в такому віці , а потім уже запитувала, що саме сталося і уважно слухала дитину)
- педагог також вчить дітей розуміти і регулювати свої емоції (розмовляє з дітьми про емоції, допомагає їм розпізнавати свої емоції і знаходити способи їх здорового вираження, наприклад : коли один із дітей голосно кричав , вона сказала, що розуміє , що він відчуває і запропонувала піти у спортивний зал і покричати голосно і сказала, що ще можна потупотіти ногами , щоб всі негативні емоції вийшли)

В цілому, можна зробити висновок, що педагог реалізує значний позитивний вплив на психо-емоційний стан дітей та в цілому на їх емоційний розвиток. Вона ефективно забезпечує відчуття комфорту та психологічної безпеки дітей протягом дня.

За результатами спостереження, можна сформулювати *рекомендації*, які можуть бути використані для навчання інших педагогів.

Створюйте атмосферу безпеки та довіри: діти повинні відчувати себе комфортно, спілкуючись про свої емоції. Педагоги повинні уважно слухати дітей, коли вони говорять про свої емоції, бути відкриті у спілкуванні зі

своїми емоціями. Педагоги мають своїм власним прикладом показувати, як вчитися проявляти свої емоції: посміхатися, коли добре і весело і сказати, коли стало так сумно ; розповідати дітям історії про співчуття, про дружбу, про зліст і сум, і бажано із якарсвими картками, іграшками. Також, педагог має вести діалог з дітками: задавати питання, запитувати про думку дітей, про те, як би вона вчинила і направляти дитину на правильні дії.

Інтерв'ю з педагогом на тему психологічної культури педагога дитячого дошкільного закладу як фактору розвитку емоційної сфери дитини. Інтерв'ю проводилося в формі розмови. Метою інтерв'ю було:

- з'ясувати роль психологічної культури педагога в розвитку емоційного інтелекту у дитини;
- визначити конкретні методи та прийоми, які може використовувати педагог для розвитку емоційного інтелекту у дітей;
- отримати поради для молодих педагогів, які хочуть розвивати емоційний інтелект у дітей.

Запитання для інтерв'ю:

- Роль психологічної культури педагога в розвитку емоційного інтелекту у дитини.
 - *Як психологічна культура педагога впливає на розвиток емоційного інтелекту у дитини?*
 - *Які конкретні навички та вміння педагога необхідні для ефективного розвитку емоційного інтелекту у дітей?*
- Методи та прийоми розвитку емоційного інтелекту у дітей.
 - *Які методи та прийоми може використовувати педагог для розвитку емоційного інтелекту у дітей?*
 - *Які з цих методів та прийомів є найбільш ефективними?*
- Поради педагогам для розвитку емоційного інтелекту у дітей.
 - *Які поради Ви можете дати педагогам, які хочуть розвивати емоційний інтелект у дітей?*

За результатами інтерв'ю з педагогом можна зробити такі висновки:

- Психологічна культура педагога є важливим фактором розвитку емоційного інтелекту у дитини. Педагог, який має розвинений емоційний інтелект, зможе створити сприятливий психологічний клімат у групі, допомогти дітям усвідомити свої емоції та навчитися їх регулювати, а також навчити дітей розуміти емоції інших людей та будувати з ними ефективні стосунки.

- Педагог може використовувати різноманітні методи та прийоми для розвитку емоційного інтелекту у дітей. До таких методів та прийомів належать:

- Розмови та бесіди про емоції.
- Гри та вправи на розвиток емоційного інтелекту.
- Приклад педагога.

- Діти завжди наслідують дорослих, тому важливо, щоб педагог сам був прикладом для дітей у сфері емоційного інтелекту. Педагог повинен проявляти емпатію, уміння керувати своїми емоціями та будувати з дітьми позитивні стосунки.

Для того, щоб ефективно розвивати емоційний інтелект у дітей, педагогам необхідно:

- постійно удосконалювати свою професійну майстерність, зокрема в сфері психології;
- зацікавитися питаннями розвитку емоційного інтелекту;
- шукати інформацію та методи, які допоможуть їм у цій справі;
- не боятися експериментувати та пробувати різні підходи.

Важливо пам'ятати, що розвиток емоційного інтелекту – це процес, який триває все життя. Тому педагоги повинні бути терплячими та наполегливими у своїй роботі.

Інтерв'ю з педагогом надає важливу інформацію для батьків та педагогів, які хочуть розвивати емоційний інтелект у дітей. Воно допомагає зрозуміти

роль психологічної культури педагога в цьому процесі, а також ознайомитися з конкретними методами та прийомами, які можна використовувати для розвитку емоційного інтелекту у дітей.

Висновки до розділу 3.

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- Психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу є складним і багатогранним явищем, яке включає в себе широкий спектр психологічних знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності.

- Рівень психологічної культури педагога значною мірою залежить від його особистісних якостей, таких як:

- гуманізм, любов до дітей, повагу до їхньої особистості;
- професійна компетентність, володіння психолого-педагогічними знаннями і методами;
- творче мислення, ініціативність, здатність до саморозвитку.

- Рівень психологічної культури педагога впливає на якість освітнього процесу в дошкільному закладі.

Рекомендації:

- З метою підвищення рівня психологічної культури педагогів дошкільних навчальних закладів необхідно:

- забезпечити систематичне підвищення їхньої професійної кваліфікації, зокрема в галузі психології;
- створити умови для професійного зростання, самоосвіти та саморозвитку педагогів;
- сприяти розвитку творчого потенціалу педагогів.

Психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу має ряд особливостей, які відрізняють її від психологічної культури інших фахівців.

Ці особливості обумовлені специфікою педагогічної діяльності, яка спрямована на розвиток і виховання дітей.

Особливостями психологічної культури педагога дитячого дошкільного закладу є:

- гуманізм, любов до дітей, повагу до їхньої особистості;
- розуміння вікових і індивідуальних особливостей дітей;
- здатність до встановлення позитивного контакту з дітьми;
- володіння методами і прийомами психологічного впливу на дітей;
- здатність до саморозвитку і самоосвіти в галузі психології.

Значення психологічної культури педагога для якості освітнього процесу

Психологічна культура педагога є важливим фактором, що забезпечує якість освітнього процесу в дошкільному закладі. Високий рівень психологічної культури педагога дозволяє йому:

- створити позитивний мікроклімат у групі;
- забезпечити ефективне спілкування з дітьми;
- розвивати у дітей позитивні якості особистості;
- створювати умови для самореалізації дітей.

Отже, підвищення рівня психологічної культури педагогів дошкільних навчальних закладів є важливою умовою для забезпечення якості освітнього процесу.

З метою підвищення рівня психологічної культури педагогів дошкільних навчальних закладів необхідно:

- Забезпечити систематичне підвищення їхньої професійної кваліфікації, зокрема в галузі психології. Це може бути досягнуто шляхом підвищення кваліфікації педагогів у навчальних закладах, організації семінарів, тренінгів, майстер-класів з питань психології розвитку і виховання дітей.

- Створити умови для професійного зростання, самоосвіти та саморозвитку педагогів. Це передбачає створення в дошкільних закладах умов для самостійного вивчення педагогами психологічної літератури,

відвідування психологічних консультацій, участь у психологічних дослідженнях.

- Сприяти розвитку творчого потенціалу педагогів. Це передбачає створення в дошкільних закладах атмосфери творчості, взаємної підтримки і взаємодопомоги, заохочення педагогів до впровадження інноваційних методів і прийомів роботи з дітьми.

Таким чином, підвищення рівня психологічної культури педагогів дошкільних навчальних закладів є важливою умовою для забезпечення якості освітнього процесу.

ВИСНОВКИ

У дослідницькій роботі здійснено теоретичний аналіз психологічної культури педагога, емпірично досліджено особливості психологічної культури студентів педагогічного факультету. Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив дійти висновку, що психологічна культура педагога - складне поняття. На думку більшості дослідників, вона включає сукупність знань з психології, вміння використовувати ці знання у роботі з дітьми, а також здатність бачити за поведінкою дитини її емоційний стан, рівень розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, рис характеру; вміння орієнтуватися в педагогічних ситуаціях, оцінювати їх, вибирати відповідні способи спілкування з конкретною дитиною і групою дітей, адекватно оцінювати ситуації і впливати на психіку дошкільнят.

У ході дослідження було встановлено, що психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу є важливим фактором розвитку емоційного інтелекту у дитини. Високий рівень психологічної культури педагога сприяє формуванню у дітей таких емоційних компетентностей, як:

- Емоційна самосвідомість: здатність усвідомлювати свої емоції, розуміти їх причини та наслідки.
- Емоційна саморегуляція: здатність контролювати свої емоції, висловлювати їх конструктивно.
- Емоційна чутливість: здатність розуміти емоції інших людей, співпереживати їм.
- Емоційна комунікація: здатність виражати свої емоції іншим людям, ефективно взаємодіяти з ними.

Вихователь, який має високий рівень психологічної культури, здатний:

- Створити у групі атмосферу емоційного комфорту та безпеки.
- Розвивати у дітей здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей.
- Навчати дітей конструктивно висловлювати свої емоції.

- Формувати у дітей позитивні емоційні установки.

Для розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку педагогу необхідно:

- Розвивати власну емоційну культуру.
- Оволодіти методиками розвитку емоційного інтелекту у дітей.
- Створювати у групі сприятливі умови для розвитку емоційного інтелекту у дітей.

Упровадження в практику роботи дошкільних закладів заходів, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту у дітей, сприятиме їх всебічному розвитку та успішній адаптації до дорослого життя.

Ось деякі конкретні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку:

- Будувати з дитиною довірливі відносини, в яких вона буде відчувати себе комфортно та безпечно.
- Часто говорити з дитиною про її емоції, допомагати їй розуміти їх причини та наслідки.
- Заохочувати дитину виражати свої емоції конструктивно.
- Навчати дитину співпереживати іншим людям.
- Організовувати для дітей діяльність, спрямовану на розвиток емпатії, навичок спілкування та вирішення конфліктів.

Важливо пам'ятати, що розвиток емоційного інтелекту у дитини – це тривалий і складний процес, який вимагає від педагога терпіння, послідовності та креативності.

Розвиток емоційного інтелекту — це важлива інвестиція для педагогів. Він може допомогти їм стати більш ефективними вчителями, мати більш позитивний вплив на учнів і бути більш задоволеними своєю роботою.

Упровадження в практику роботи дошкільних закладів заходів, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту у дітей, сприятиме їх всебічному розвитку та успішній адаптації до дорослого життя.

Ось деякі конкретні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку:

- Будувати з дитиною довірливі відносини, в яких вона буде відчувати себе комфортно та безпечно.

Це основа для розвитку емоційного інтелекту. Дитина, яка відчуває себе в безпеці та комфорті, може відкрито говорити про свої емоції, ділитися своїми думками та почуттями.

- Часто говорити з дитиною про її емоції, допомагати їй розуміти їх причини та наслідки.

Дитина не народжується з усвідомленням своїх емоцій. Вона вчиться розуміти їх, спостерігаючи за дорослими та іншими дітьми. Педагог може допомогти дитині зрозуміти її емоції, розмовляючи з нею про них, називаючи їх та пояснюючи їх причини та наслідки.

- Заохочувати дитину виражати свої емоції конструктивно.

Діти мають право відчувати різні емоції, як позитивні, так і негативні. Однак важливо, щоб вони вчилися виражати свої емоції конструктивно, не завдаючи шкоди собі чи іншим. Педагог може допомогти дитині навчитися конструктивно висловлювати свої емоції, пропонуючи їй різні способи висловлення: через мову, міміку, пантоміміку, творчість тощо.

- Навчати дитину співпереживати іншим людям.

Співпереживання – це здатність розуміти емоції інших людей та відчувати їх так, ніби це свої власні емоції. Співпереживання є важливою складовою емоційного інтелекту. Педагог може допомогти дитині навчитися співпереживати іншим людям, розповідаючи їй історії про емоції інших людей, пропонуючи їй вправи на розвиток емпатії тощо.

- Організовувати для дітей діяльність, спрямовану на розвиток емпатії, навичок спілкування та вирішення конфліктів.

Існує багато ігор та вправ, які можуть допомогти дітям розвинути емоційний інтелект. Педагог може використовувати ці ігри та вправи в своїй роботі з дітьми.

Важливо пам'ятати, що розвиток емоційного інтелекту у дитини – це тривалий і складний процес, який вимагає від педагога терпіння, послідовності та креативності.

РЕЗЮМЕ / SUMMARY

Кваліфікаційна робота магістар з психології «Психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу як фактор розвитку емоційного інтелекту у дитини» Харламової Марини Олегівни присвячено проблемі факторів розвитку емоційного інтелекту дитини, зокрема під впливом спілкування з педагогами.

В першому та другому розділах роботи представлено результати теоретичного аналізу проблеми. Зокрема визначається, що одним із ключових факторів розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку є психологічна культура педагога. Психологічна культура педагога – це комплекс його особистісних і професійних якостей, що забезпечують ефективну взаємодію з дітьми та сприяють їхньому розвитку.

В третьому розділі роботи представлено результати емпіричного дослідження, зокрема анкетуванні і інтерв'ювання педагогів та опитування батьків. Було виявлено, що психологічна культура педагога має значний вплив на розвиток емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Вихователь з високою психологічною культурою має такі якості, як: емоційна стійкість; здатність до емпатії; здатність до адекватного розуміння та реагування на емоції дітей; здатність до створення позитивної емоційно-психологічної атмосфери в групі. Ці якості дозволяють вихователю ефективно взаємодіяти з дітьми, створювати умови для їхнього емоційного розвитку. В дослідженні було продемонстровано, що вихователь з високою психологічною культурою має більше можливостей для ефективного емоційного розвитку дітей.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій щодо підвищення рівня розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку, а також для вдосконалення підготовки та підвищення кваліфікації вихователів.

PE3IOME / SUMMARY

The master's qualification work in psychology "Psychological culture of a preschool teacher as a factor in the development of a child's emotional intelligence" by Maryna Olehivna Kharlamova is devoted to the problem of factors in the development of a child's emotional intelligence, in particular under the influence of communication with teachers.

The first and second sections of the work present the results of the theoretical analysis of the problem. In particular, it is determined that one of the key factors in the development of emotional intelligence in preschool children is the psychological culture of the teacher. The psychological culture of a teacher is a complex of his personal and professional qualities that ensure effective interaction with children and contribute to their development.

The third section of the work presents the results of empirical research, in particular, questionnaires and interviews of teachers and surveys of parents. It was found that the psychological culture of the teacher has a significant impact on the development of emotional intelligence in preschool children. An educator with a high psychological culture has such qualities as: emotional stability; the ability to empathize; the ability to adequately understand and respond to children's emotions; the ability to create a positive emotional and psychological atmosphere in the group. These qualities allow the educator to effectively interact with children, create conditions for their emotional development. The study showed that a teacher with a high psychological culture has more opportunities for the effective emotional development of children.

The results of the research can be used to develop methodological recommendations for increasing the level of emotional intelligence development in preschool children, as well as for improving the training and upgrading the qualifications of educators.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Бех, І. Д. (2019). Емоційний інтелект: психологія, педагогіка, психотерапія. Київ: Видавництво «Педагогічна думка» (с.34).
- 2.Гончарук, О. О. (2018) Психологічна культура педагога: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Видавництво «Науковий світ»(с.56).
- 3.Слюсаревська, О. М. (2017) Емоційний інтелект педагога: теоретико-методологічні засади розвитку. Київ (с.98)
- 4.Виноградова, Н. В. (2022) Формування емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Психологічна освіта та наука (с.76-89).
- 5.Кисельова, Л. В. (2021) Психологічна культура педагога: структура, функції (с.756-763).
6. Міщенко, І. В. (2022) Емоційний інтелект педагога як чинник успішності професійної діяльності. Педагогіка і психологія професійної освіти (с.126-135).
7. Бойко О. А. (2022) Емоційний інтелект як чинник успішності дітей у школі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» (с.18-25).
- 8.Гончарук, О. О. (2021) Емоційний інтелект як основа психологічної культури педагога. Педагогіка і психологія професійної освіти (с.67).
- 9.Міщенко, І. В. (2021) Емоційний інтелект педагога як чинник розвитку особистості школярів. Педагогіка і психологія професійної освіти (с.136-145).
10. Гаврилова, Т.В.(2022) Психологічна культура педагога дошкільного закладу (с.224).
11. Бойко, В. В.(2009) Психологічна культура педагога: теорія і практика розвитку (с.248).
- 12.Беляєва, О. В.(2010) Психологічна культура педагога: теоретичні аспекти дослідження (с.224).
- 13.Воронова О. М. (2013) Психологічна культура педагога дошкільного закладу(с.280).

- 14.Дубровіна І. В.(2008) Психологічна культура педагога: Університетська книга (с.280).
- 15.Кириленко, О. В. Психологічна культура педагога: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 320 с.
- 16.Бондаренко О. Л.(2017) Психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу: теоретичні та практичні аспекти. – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 208 с.
- 17.Воронова, О. М.(2013) Психологічна культура педагога дошкільного закладу: монографія. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 280 с.
- 18.Дубровіна, І. В.(2008) Психологічна культура педагога: монографія. – К.: Університетська книга, 280 с.
- 19.Кириленко, О. В. (2010) Психологічна культура педагога: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 320 с.
- 20.Бондаренко О. Л.(2017) Психологічна культура педагога дитячого дошкільного закладу: теоретичні та практичні аспекти. – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 208 с.
21. Козленко Г. М.(2014) Психологічна культура педагога дошкільного закладу: теоретико-методичні засади. – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 240 с.
- 22.Кузьміна Н. В.(2007) Психологічна культура педагога: теорія, технології, практика. – К.: Академвидав, 328 с.
- 23.Осадчук Л. В. (2011)Психологічна культура педагога дошкільного закладу: зміст, структура, формування. – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 200 с.
- 24.Скрипченко О. В. (2011)Психологічна культура педагога: теоретичні та методичні аспекти. – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 280 с.
- 25.Методичні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку (2017), МОН України, 68 с.

26. Розвиток емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку: методичний посібник (2016) – К.: Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 120 с.
27. Технології розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку (2015) Київ. нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 100 с.
28. Бойко, В. В. (2005) Емоційний інтелект педагога як основа його професійної компетентності. Психологічна наука і освіта, с. 48-54.
27. Воронова, О. М. (2013) Особливості розвитку емоційного інтелекту у дошкільників у процесі взаємодії з педагогом. Дошкільне виховання с.24.
28. Дубровіна, І. В. Емоційний інтелект педагога: сутність, структура, фактори розвитку. Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1. – С. 12-17.
29. Кириленко, О. В. (2011) Психологічна культура педагога як фактор розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика с. 132-137.
30. Кириленко, О. В. (2010) Роль педагога у розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Дошкільне виховання с. 20-24.
31. Адаменко О. С. (2018) Психологічна культура педагога як фактор розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Педагогіка та психологія: теорія і практика с. 26-33.
32. Бондаренко О. Л. (2015) Емоційний інтелект педагога як основа розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогіка і психологія с.33-42
33. Козленко Г. М. (2015) Розвиток емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку в процесі взаємодії з педагогом. Дошкільне виховання с.33-37.
34. Осадчук Л. В. (2014) Емоційний інтелект педагога як фактор розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки с.142-146.
35. Скрипченко О. В. (2013) Формування емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку через педагогічну взаємодію. Дошкільне виховання с.29-33.
36. Дисертація Михайленко О. А. (2012). Розвиток емоційного інтелекту дошкільників засобами ігрової діяльності.

37. Андреева І. Н. (2014) Психологічна культура педагога як фактор розвитку емоційного інтелекту у дітей с. 14-19.
38. Скрипченко О. В. (2013) Емоційний інтелект вихователя як фактор розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Психологія і суспільство.
39. Шахова Н. В. (2015) Емоційний інтелект вихователя та його вплив на розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Дошкільне виховання (с.24-29).
40. Андреева І. Н. (2012) Емоційний інтелект: теорія, вимірювання, розвиток. - М.: Изд-во «Перше вересня», (272 с.)
41. Люсін Д. В. (2006) Емоційний інтелект (с.272).
42. Михайленко О. А., Скрипченко О. В. (2012) Розвиток емоційного інтелекту дошкільників (с.128).
43. Петрушин В. І. (2008) Психологія емоцій (с.464).
44. Балашова Н. А. (2011) Психологічна культура педагога дошкільного закладу (с. 184-212).
45. Веракса Н. Е. , Комарова Т. С. Василєва М. А. (2012) Психолого-педагогічні основи розвитку дошкільників (с.112)
46. Зайцева Л. А. (2013) Емоційний інтелект педагога дошкільного закладу (с.86-92)
47. Кисельова Л. В. (2014) Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку (с.76)
48. Марцинковська Т. Д. (2015) Психологія розвитку і вікової психології (с.12-29).
49. Стаття з журналу (2022) Дошкільне виховання (с. 8).